

הענין השביעי.

נהגו בכל גלילותינו אלה, להיות הכלה טובלת תוך שבעת ימי חופה באיזה יום שכלתה בו ספירות שבעת הנקים, אע"פ שהיא עדיין תוך שבעה לחתימת הכתובה, וצווחו עלינו אותם התלמידים שהזכרנו, על שאין אנו מצריכין אותה לספור ז' נקיים מיום שנחתמה הכתובה מחשש דם חמוד, והביאו ראיה ממה שאמרו באחרון של נדה (נדה ס"ו.) תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה שתשב [שבעה] נקיים, ואמרו שם רבינא איעסק ליה לבריה בי רב

¹עין תוספות ביצה ו' ע"א ד"ה והאידנא, ושבת קליט: ד"ה יו"ט שני, שכתב שם שמעשה היה בעיר מלאון (Melun) שרצו להתעסק במת ביו"ט שני וגער בהם ר"ת ושלה להו בני בשכר אינן בני תורה, ואתם בני תורה? ! ע"ש.

²עין בדף ל"ו בהערה 1.

³צ"ל שאין חופדין וכו', מו"ק ח': במשנת.

⁴יבמות פ': ועין פרש"י שם.

חביבא^א אמר ליום פלוני נכתוב כתובה^ב, אעכב שבעה יומי בתר ההוא יומא כלומר שהחתים הכתובה ליום הנועד ביניהם ואח"כ עיכב שלא ליחדם עד שבעה ימים שתספור בהם ז' נקיים, והם מפרשים אי עסק ליה לנשואין, ואחר הנישואין קבעו יום לחתימת הכתובה ועיכבה ז' ימים אחר חתימת הכתובה.

השיבותי להם א"כ היאך אמרו (כתובות ב.) בתולה נישאת ברביעי, כלומר שיכנסו ברביעי ויבעול בלילה כדי שאם תזדמן לו טעות בתולים יהא משכים והולך לב"ד קודם שתתקרב דעתו, והרי לדעתכם לאחר שנשא הכתובה צריכה לישב ז' נקיים, ואי אפשר לפרש נשאת ברביעי ומונה שבע שפלים לרביעי שבשבוע האחר וישכים לחמישי, שהרי סתם אמרו נשאת ברביעי ונבעלת בחמישי, ואין ספק שעל חמישי שלמחרתו אמרו, וכן [מה] שאמרו (שם) ותנשא באחר בשבת שאם תהא לו טעות בתולים יהא משכים לב"ד, ותירץ שקרו חכמים וכו' שיהא מורח בסעודה שלשה ימים, ואם על שני שבשבוע האחר הוא אומר כן הרי מורח שמונה, וכן [מה] שאמרו (שם דף ז') אמימר^א שרא למבעל לכתחלה בשבת, אמרו ליה והא לא כתובה כתובה א"ל אתפסדה ממלמלין והתפסת המלמלין כחתימת הכתובה, אלמא אין לאחר חתימת הכתובה צורך לספור ז' נקיים, וכן ממה שאמרו באחרון של גדה (גדה ס"ו.) שאני כתובה דמאחר בה מפני אלמא שהלילה שכותבים הם מתייחדים, וא"כ על כל פנים זו שאמרו תבעוה לינשא צריכה שתשב ז' נקיים יכולה היא להתחיל מיום התביעה והרצוי, ר"ל שכשקבעו ביניהם ביום פלוני שיעשו החופה למחרת אותו היום, יכולה להתחיל במנינה, ואי עסק ליה לבריה, פירושו לאירוסין, וכמו שאמרו (שם) על רבינא בעצמו, רבינא איעסק ליה לבריה בי רב חביבא, וכריך שהשמחה במעונו משעת אירוסין^ב ומה שאמרו ליום פלוני נכתוב כתובה, פירוש ביום פלוני נעשה הנישואין, שבמנהג הנישואין הראשונים, הכניסה וכתיבת הכתובה הכל נעשה בבת אחת, ומפני שהכתיבה היא ממש אחרון לעניני הנישואין הוא מזכירה במקום הנישואין, ואעכב שבעה יומי — פירושו אחר יום הרצוי — ואתא, ויש שאין גורסין בה ואתא בתר שבעה אלא אעכב ז' יומי, כלומר שלא רצה להכניסו עד שיעברו שבעה ממחרת הרצוי, ומ"מ קשה לפרש שאם כן בשעת הסכמת יום הנישואין היה לו לקבוע זמן הנישואין לאחר שבעה כדי שתמנה ממחרת יום הרצוי ויכנסו בזמן הקבוע, אלא שנראה לקצת מפרשים שלא ממחרת יום הרצוי אלא ממחרת יום הנועד ונישואין, ופירושא דמילתא ליום פלוני נכתוב ר"ל נעשה הנישואין וכדרכינא, ואיעכב שבעה יומי, שעל היום

^אכגרסת הרא"ש והר"ן והב"ה, ולפנינו בגמרא רב חנינא,

^בוכ"ז כגרסת הרא"ש והרב המגיד, ולפנינו בגמרא ליחא, עיין שם בהרא"ש כ"ז.

^גלפנינו רבי אמי וכו'.

יגם זה איננו בגמרא לפנינו.

הנועד החמוד מתעורר יותר משאר הימים, ומכאן הסמוכים ובאים להוקיך שבעה ממחרת יום כניסת החופה, ומ"מ לו (?) [למה] שהזכרנו ממסכת כתובות (ב') קשות להם. אלא שהעיקר שממחרת יום הרצוי הוא, ולא גרסי ולבתר ההוא יומא אתא, אלא שעשו הנשואין ליום הנועד אלא שעכב שלא ליחדם עד השלמת שבעה מיום הרצוי, וכן לא גרסי מאי מעמא לא אתא מר, דודאי אי אפשר שימריחם בסעודה בחנם, אלא הרי גרסי מ"מ עביר מר הכי, כלומ' להצריכה השלמת שבעה מיום הרצוי ולעכב יחדם, והשיבם מחשש דם חמור. והו הישר שבדרכים לדעתינו ולקיום מנהג אבותינו ורבותינו נוחי נפש, וכבר כתבנו בהם חלוקות אחרות, ראיתי בהם לגדולי הדור¹ שלא למנות ביום רצוי אלא במקודשת, שאין חמור אלא במקודשת, ומ"מ אינו רואה בה הכרח, שכל שנשתדכה וקבעו זמן לנישואין חמורה מתעורר, ומ"מ ראיתי להם דבר נאה ומתקבל. ודוקא ביום רצוי קצר, כלומ' שהרבה שדוכין אדם מעד זמן לשנה או לשנים, וכשהגיע זמן חורים ומיעדים זמן קצר ביום פלוני, ואותו רצוי שעל אותו יום פלוני השני הוא שמתחלת למנות מחרתו. והדברים ברורים, ומוסיף אני על דבריהם שאם הוא הזמן הראשון ליום קצר תוך חודש אף זה יום רצוי הוא להתחיל מנין השבעה ממנו.

הענין השמיני.

נהגו ג"כ בכל גלילותינו אלה על פי חכמי הדורות הקודמים שכל שאבי הבן מל את בנו, מברך למול את הבן, וכשראו אותם התלמידים בדבר צווחו עלינו כמה צווחות לומר שזה אינו, וכל המל בין שמל את בנו בין שמל את בן חבירו כלם מברכים על המילה, וצווחו עלינו שהן נוהגים כן עפ"י הרב הרמב"ן ז"ל והוא דעת רבינו יעקב ז"ל.

נמתי להם וכי ריבות² למחשב גברא, ואף אני אומר לכם שאף אנו נוהגין שכל שאבי הבן מוהל מברך למול את הבן, ושהרב רבינו משה ז"ל כתבה כן בסוף הלכות מילה (פרק ג' ה"א) ובסוף הלכות ברכות (פ"א ה"ב) ושאר הרב ר' משולם בדרשיו³ כתבה ונסמך בה עם הרב הגדול אביו הרב ר' משה בר יהודה ז"ל, וכן דעת כל עמי הארץ הזאת מימי קדם. ומעתה הרי רבנים כנגד רבנים ומנהג כנגד מנהג נהרא נהרא ופשטיה (חולין י"ה:) אלא הביאו ראיה ונראה למי דומה. חזרו ואמרו הרי בראשון של פסחים אמרו (פסחים ז') בברכת ביעור

¹ יצוין במהרי"ק שורש קמ"ט.

² יכן בכ"י, וצ"ל רבותא למחשב גברא, יבמות מ"ה, ב"ב ל"ו.

³ הוא ר' משולם זכר משה מברדש בעל ההשלמה.

מאי מברך רב פפי אמר לבער חמץ, רב פפא אמר על ביעור חמץ ואמר שם בלבער כולא עלמא לא פליגי דלהבא משמע כי פליגי בעל ביעור. מר סבר להבא משמע ומ"ס לשעבר משמע, ואקשו ליה מעל המילה דאלמא להבא משמע, ותירץ התם היכי לימא אי אמרת דלימא למול לא סגיא דלאו איהו מהול, כלומר והרי אין החובה על המוהל אלא על האב. והקשה אבי הבן מאי איכא למימר, ותירץ אין הכי נמי כלומר דמברך למול. ובגמרא אסיק הלכתא על ביעור, הילכך על ביעור להבא משמע ואף אבי הבן מברך על המילה וכרכתב רבינו שלמה ז"ל שהרי מדאסקנא בעל ביעור אדחיה כולה סוגיא וכולהו מברך להו בעל.

נמתי להם אין זה כלום דלא אדחיה סוגיא אלא לענין ביעור, כלומר דהלכתא על ביעור, אבל לענין מילה לא אדחיה מידי בדא להבא, דקאמר לא סגיא דלאו איהו מהיל, אלמא פשיטא להו לכלהו דכל שהמצוה לעשות על ידי שאין אותה מצוה בפרט מוטלת עליו, מברך בעל, וכן נמי לא אדחיא הא דאקשי מלוב ותירץ בה דמדאגביה נפיק ביה, ומשום הכי מברך לה בעל, וכדברירנא ליה בדוכתא במסכת סוכה, ומדחני לא אידחו הא דתירץ נמי אין הכי נמי דאבי הבן מברך למול לא אדחיא, והא דאסיק הלכתא על ביעור מעמא אחרינא הוא כדמפרשי' בסמוך, וכבר ידעתם שעל ידי שמועה זו נתנגלגל הדבר ונתעוררו המפרשים² ליתן לב על חלוקת הברכות שוו בעל וזו בלמ"ד, וכללו בה כללים, מהם שנראה מכללם דאף אבי הבן מברך על המילה כדבריהם, ושכל הסוגיא שבכאן נדחית, ומהם שכללו בדרך שהסוגיא עומדת במקומה ותרוצון שבה כלם הלכה הם, אלא שהביעור יש לו מעם ומענה, ומעתה בואו ונדון באותם הכללים ונראה איהו מהם כל הברכות מתיישבות בו יותר. אף הם השיבו טוב הדבר כן תעשה כאשר דברת.

נמתי להם ואף אני אומר החלה אותם הכללים שמהם אתם למדים כך, והוא שרבינו יעקב סובר שכל הסוגיא נדחית ואין הנוסח תלוי בין כשחייב המצוה על המברך בין שאין חייב המצוה עליו, ולא בין שיהא הברכה עובר לעשית המצוה, בין שיהא אחריה ואין מעם על המילה מפני שאין חייב המצוה על המוהל, ולא מעם על נמילת לולב משום דמדאגביה נפק ביה, אלא מעם הדבר שכל מצוה שעשייתה גמר מלאכתה ואינה נמשכת, מברך בעל, כגון על המילה בין בבנו בין בבן חבירו, וכן טבילה ושחיטה וכיסוי הדם והפרשת חלה ותרומה ומעשר נמ"ו, נמילת לולב פדיון הבן ביעור חמץ ספירת העומר מקרא מגילה על אכילת מצה ומרור, אבל מצוה שאע"פ שנעשית המצוה עדיין זמנה נמשך עוד הרבה, מברכין בלמ"ד, כגון להניח תפילין, להתעטף בציצית, לעסוק בתורה, לישב בסוכה, זה כלל הרב. ושמא על כלל זה של הרב אתם סומכים לומר שאף

¹שם בגמרא פ' רש"י: וגבי מילה נמי ל"ש אבי הבן מאינש דעלמא דהא להבא משמע וכו'.
²יעיין תוס' פסחים ז': ד"ה והילכתא, שהרי לא מצא מעם לכל הברכות.

אבי הבן מברך על המילה, הריני מודיע לכם שכלל זה אי אפשר לסמוך עליו, שהרי לכלל זה אתם צריכים לברך על תקיעת שופר, שהרי מצותה גמר ענינה, והרי הכל יודעים שברכתו בלשמוע קול שופר. ואף רבינו האי ז"ל כתבה כן בפירושו¹, ואם אתם משיבים מפני שעדין חיובה על סדר ברכות, הרי אותם תקיעות שעל סדר ברכות לאו בהדי הנך שייכן, ואותם שעל סדר ברכות אין צריכות לברכת שופר, שהברכות של הפלה נעשות ברכות להם כיוצר אור ואהבת עולם לקר"ש, ואותם שתקנו מיושב נתקנו לחלושים ולחולים שאין הדבר מצוי בהם להתעכב בשמעתם על סדר ברכות. וכן קשה לכלל זה להדליק נר הנוכה שמשוודלקו נגמר מלאכם וא"ע (?) [וא"ת] שהוא נסעד בה מפני שצריך שיעור להמשך דלוקתו עד שתכלה רגל מן השוק, מ"מ הדלקתו הוא המצוה, שהרי אם כתתה אין זקוק לה, ועוד מה יעשה הרב בקריאת ההלל שנוסח שלו בלקראו אור לגמור, ואם קריאתו המשך אף קריאת מגילה כן, וכן חלה ותרומה ומעשר שהרב מניחן בעל ואמרו בתוספתא של ברכות (פ"י) שטופס שלהם להפריש תרומה ולהפריש מעשר והוא הדין לחלה, אע"פ שעשייתם גמר מלאכתם, וכן במילת גרים ועבדים נאמר בהם במסכת שבת (קל"ז:): למול את הגרים למול את העבדים, וכן להסיף דם ברית להכניסו בביתו של אברהם אבינו, וכן מוזהר ומעקה להניח מוזהר ולעשות מעקה וכן בתוספתא של פסחים (סוף פ"י) בברכת הפסח וברכת הובח לאכול את הפסח ולאכול את הובח, ואף בערבי פסחים² בשמעת שאר ירקי בספרים מדויקים נאמר בה לאכול מרור, וכן אתם מוצאים אותם בהלכות רבינו הגאון ז"ל אלפאסי, והרי סתירת כלליהם מבוארת, ומעתה אתם צריכים לכללים אחרים הנמצאים בה לשאר מפורשים שהסוגיא ותירוץין שבה כלם מתקיימים ולא נדחה דבר מן הסוגיא אלא דאפסקיה הלכתא בעל ביעור, לשעם הנזכר בדבריהם כמו שאני מבאר לכם עכשיו.

חזרו וצווחו לא כן, שאף הרב מוחה בכללו של רבינו תם שהוכרנו, ועושה בה כלל אחר שהוא סותר ג"כ קצת הסוגיא, ומעמיד את קצתה אלא שמכל מקום דחאה לענין מילה לומר שאף אבי הבן מברך על המילה. נמתי להם, דברו, שומע אני לכם תהלה לאל.

והראו לי שהרב רמב"ן ז"ל כולל בדברים אלה, שכל מצוה שאפשר לעשותה ע"י שליח אפי' נעשית ע"י עצמו מברכין בעל, כגון מילה ושחימת חולין ושחימת פסחים וקדשים, אבל אותם שאי אפשר לעשותם ע"י שליח אלא בעצמו מברך בלמ"ד, כגון ציצית ותפילין וסוכה מצה ומרור, ובלבד שתהא ברכתו עובר לעשייתו ולא כנמילת לולב שאע"פ שאי אפשר לעשותה ע"י אחר מכל מקום המצוה קודמת דמדאגבה נפק ביה.

¹עיין תשובת הגאונים שערי תשובה ס' רצ"ו, ועיין מפתח לתה"ג להר"י מיללער

²פסחים ק"ד: לפנינו על אכילת מרור.

³ז"ו גם דעת הריב"א. ועיין גם הר"ן פסחים פ"א.

נמתי להם ומה יעשה הרב בנר הנוכה שאפשר לעשותה ע"י שליח והיא בלמ"ד, והם משיבים בשם הרב ז"ל שמאחר שצריך שיהא השמן שלו, הרי הוא כנופז.

נמתי להם ומה בכך ומה ענין שכשיהא השמן שלו יהי נדון כאלו צריך לעשות כנופז, וא"כ הרי שחייבת פסחו וקדשיו הן ע"י עצמו הן ע"י אחרים צריך שיהא שלו, וכן השבתי להם מהגבהת תרומה ומעשרות שאפשר לעשות ע"י שליח והן נעשות בלמ"ד כדאיתא בתוספתא, אלא שהם משיבים בשמור (?)¹ תרומה ומעשר צריך לעשות ע"י שליח שימנוה הבעלים ובידיעתם ומדעתם והרי זה כעצמו, ואין כוונתו לומר שכל שאפשר לעשות ע"י שליח מברך בעל, אלא כשאפשר לשליח לעשות כן בלא דעת בעלים ואף [זה] ודאי דוחק הוא אחר שהוא תולה את הדבר בשאפשר לעשות ע"י שליח ודאי אין הטעם אלא מפני שכל שאין החיוב ע"י עצמו אין נופל בדבר לשון למ"ד אלא לשון על, שהוא נופל על כל שהוא בתורת אותה מצוה אע"פ שאינו חייב על אותו מעשה בפרט, ואחר שכן למה לי אם ע"י שליח שאפשר לעשות מאליו מה, אם ע"י שליחות שיהא צריך בה דעת בעלים, ועוד מילת עבדו דאתמר עלה למול אף הוא אפשר לעשות ע"י שליח ואף בלא דעתו, בשלמא למול את הנגרים אי אפשר ע"י שליח אלא מדעתו ומשום הכי נעשה בלמ"ד, אלא מילת עבדו מאי איכא למימר, וכן אף שופר נעשה ע"י שליח שלא מדעת בעלים, ואע"פ שהם מתרצים בזה שהשמועה היא המצוה, אין זה כלום, שהרי אף מקרא מגלה הקריאה לשמיעה היא באה, ואם מפני שנוסח [ברכת] השופר על השמיעה ונוסח המגילה על הקריאה, כ"מ הכל ענין אחר, זה צריך לתקוע ולהשמיע, וזה צריך לקרוא ולהשמיע, ואף מביעות מוזהא אפשר לעשות ע"י שליח ושלא מדעת, ואע"כ כל שקובע בשלו מברך בלמ"ד, והרי שאף כלל זה אינו מתברר, ועדיין אנו צריכים למודעי, (שבת ג"ה): ומעתה הרני מודיעכם שאר הכללים שבהם הסוגיא ותירוצין שבה כולם מקיימים, וביעור שברכתו בעל, מעם אחר הוא, שרבינו משה ע"ה פוסק כדברי הסוגיא לגמרי וכולל בשמועה זו, שכל שהוא עושה את המצוה לעצמו מברך בלמ"ד, כגון אב במילת בנו למול את הבן, וארון במילת עבדו למול את העבדים, וכן כל אדם במילת הגר למול את הנגרים, וכל שקובע מוזהא לעצמו לקבוע מוזהא, ומעקה לעצמו לעשות מעקה, וכן כל שעושה אותה לו ולאחרים כתקיעת שופר וכל שעושה אותה לאחרים מברך בעל, כגון מל את בן חבירו על המילה, קובע מוזהא לאחרים על מצות מוזהא, וא"כ כל המצות שא"א להן להתקיים ע"י אחר נעשית בלמ"ד, ודוקא במה שהוא מצוה, אבל דבר שאם רצה עושהו, ואם רצה אינו עושהו, כשחייטו וטבילה ונמ"י ועירוב כולן בעל, ומ"מ בלולב אע"פ שעושה אותה לעצמו הואיל ומראנכהיה נפק ביה מברך בעל, וכן כתב הרב, ואם זה בביעור שמשעה שהוא מתחיל לבדוק גומר בדעתו לבטל, ומשמר בדעתו לבטל נעשה עיקר המצוה [מברך בעל].

¹ יכן בכ"י ואולי צ"ל בשמו.

ומ"מ קשה לן בדבריו הרב שהרי הוא עצמו כתב בהלכות חמץ ומצה (פ"ח ה"ה), במצה ומרור נוסח על אכילת מצה ועל אכילת מרור, וכן קשה לי לדבריו מקרא מגילה ופריון הבן וספירת העומר¹ — אלא שאפשר לדעתי לישבם כמו שאבאר — וכן מכל מקום הטעם שנתן הרב בביעור לא נהירא לי שהרי אינו גומר ברעתו לבטל עד שיבדוק שאין עיקר הבטול אלא לאחר בדיקה, ואף הרב ר' משולם בהסכמת הרב הגדול אביו הרב ר' משה בר יהודה אף הם פוסקים כדברי הסוגיא וכתירוצין שבה וכוללים בענין זה שכל מצוה שהוא עצמו חייב בה מברך בלמ"ד כגון תפלין וציצית ואף באותם שאפשר לעשותם ע"י שליח כתקיעת שופר ונר חנוכה, כל שעושה אותם ע"י עצמו מברך בלמ"ד כגון אב במילת בנו, וארון במילת עבדו וכל אדם במילת הגר, ואף הם היו נוהגים בלאכול מצה ולאכול מרור. ומ"מ לולב הואיל ומדאגבה נפק ביה מברך בעל, וכן נמ"י ומבילה, וכן מצות שאינן חובה עלינו כגון שחיטת חולין ומילת בן חברו וביעור שהוא בעל, הם מפרשים מפני שהם ממין אלו, מאחר שאם יודע שלא נשתמש בו חמץ אינו צריך בדוקה. ומגילה אף היא הואיל ועל הקריאה מברכין ואין חובה עליו לקרות אלא לשמוע מברך בעל, אבל שופר שמברכין על השמיעה דוקא בלמ"ד, ולא קבעו לברך על התקיעה מפני שיש תקיעה שאין אדם יוצא בה כגון תקיעה בבור, וספירת העומר הואיל וזכר בעלמא הוא, הדין הוא כברכת הרשות ומברכין בעל. וכן תפלין של ראש הרי הוא כברכת הרשות הואיל ואם לא סח אינו מברך, ואע"פ שאנו מחויקין את הכלל באימת², ומצד מה שכל הדברים שבסוגיא מתקיימים בו, מ"מ הטעם שהם נותנים בביעור לא נהיר לן, דמ"מ מאחר שצריך לו לבדוק בו אינו כדבר הרשות, וכן במקרא מגילה אע"פ שיש ביניהם בלשון אין ביניהם שנוי בענין, וספירת העומר בזמן שבית המקדש קיים היה מן התורה, ואף עכשיו היא מצות עשה מן התורה לדעת רבינו משה ז"ל (רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פ"ו הכ"ב) אע"פ שיש חולקים בדבר כמו שביארנו בסוף פסח ראשון, ונוהגת בכל מקום ובכל זמן, ואף תפלין של ראש מצוה גמורה היא וצריכה ברכה אחר שסח, וכן קשה לרבה (?)³ פריון ולא נתנו בה סבה.

והרני כותב לפניכם דעתי בענין כללים הללו ומישב את הברכות להיות מופס שלהם בא על נכון ככולם, והוא שאני נמשך אחר דבריו של רבינו משה ז"ל ושל הרב בדרשו ז"ל⁴ ושל הרב הגדול ר' משה בר יהודה⁵ להיות כל הדברים שבסוגיא מתקיימים לענין פסק אע"פ שנאמרו על דעת האומר לבער, שלא נפסקה הלכה בעל ביעור לפסול את הראשונים האמורים, לדעת האומרים לבער, אלא שמטעם אחר נפסקה הלכה בעל ביעור, והרי

¹ יענין כ"ז בארוכה בכ"ט רמב"ם הלכות ברכות פ"א ה"ב—ש"י.

² כן בכ"י אולי צ"ל כאמתי.

³ צ"ל להרב, וז"ל פריון הבן שמברכין על פריון הבן פסחים קכ"א:

⁴—הלא המה רבנו משולם בעל ההשלמה ואביו ז"ל.

שאתה למד מן הסוגיא שאין מברכין בלמ"ד אלא בשלשה תנאים, אחד שתהא המצוה חובה על כל פנים, לאפוקי שחייבת חולין שאם רוצה לאכול שוחט, ואם רצה שלא לאכול אינו שוחט, וכן במבילה ונמ"י ודומיהם. והשנית שאף ברבר שהוא מצוה עכ"פ צריך שיהא מעשה המצוה נעשית ע"י מי שאותה מצוה מוטלת עליו, הן במצוה שאי אפשר עשייתה ע"י שליח כגון ציצית ותפילין ודומיהם הן באותם שאפשר לעשותם ע"י שליח כגון מילת בנו ומילת עבדו ודומיהם, הן שיהא חייב בה הוא לבדו, הן הוא ואחרים עמו. והשלישית שתהא הברכה קודמת לעיקר המצוה ולאפוקי לולב.

והריני מצרף בהם תנאי רביעי מצד הביעור, והוא שפסקו לברך בשעת הבדיקה על הביעור, מצד שכונת התורה במצוה זו היא הביעור, והרי הביעור אינו עד למחר וא"כ הדבר שהברכה באה עליו אינו תיכף לברכה כשאר הדברים, ואין לשון למ"ד נופל אלא כשהמעשה תיכף לברכה וכל שיש בו ארבעה תנאים אלו מברכים בלמ"ד, חסר אחד מהם מברכים בעל. ומעתה אנו מברכי לשמוע קול שופר, לישב בסוכה, להניח תפילין, להתעטף בציצית, לאכול מצה ולאכול מרור, וכדאיתא בספרים מדויקים בלאכול מרור¹ (פסחים ק"ד): בשמועת היכא דאיכא שאר ירק, וכמו שכתבנו בפרושנו ובחבורנו הגדול. וכן לאכול את הפסח ולאכול את הזבח, וכדאיתא בתוספתא (פסחים ס"י בסופו), וכן להפריש תרומות ומעשרות כדאיתא בתוספתא של ברכות (פ"ז), ודאי [כן] הדין לחלה, ואף הרב אלפאסי ז"ל (ריף" פסחים פא ס' תש"א) כתב בסוף שמועה זו נדה קוצה לה חלה לברוכי להפריש חלה, וכן להדליק [נר] חנוכה, לקרוא את ההלל, לקבוע מזוזה, למול את הבן, למול את העבדים, למול את הגרים, להסיף ממנו דם ברית, להכניסו בבריתו של א"א, ובשחיטת קדשים שלו לשחוט, ושאר המצות שחסר אחד מהתנאים אלו מברכין בעל, והלכך מברכין על השחיטה ועל מצות העירוב ועל הטבילה ועל נטילת ידים, שכל אלו אם אינו רוצה לאכול או רצה שלא לאפות ולא לבשל או רצה לעמוד במטאתו אינו חובה עליו. וכן ענ"ש לולב אחר שעיקר המעשה קודם הברכה, וכן יש לדין ג"כ מעם זה כנמ"י ובטבילת גר. וכן לדעתם בספירת העומר אחר שכזמן המקדש היתה קצירתו שהוא עיקר הענין קודמת לברכה. וכן הביעור, אחר שאין הביעור תיכף לברכה, וכן על המילה במל בנו של חברו, ועל קביעת מזוזה בקובע מזוזה לחבירו, אחר שאין מעשה המצוה על יד מי שהוטלה עליו אותה מצוה בפרט, וכן כל הדומים לאלו.

ואם תשיבני כסוי הדם שכל הדרכים האלו בה, ואעפ"כ מברכין בעל. נגדרת היא אחר השחיטה. וכן אם תשיבני פדיון הבן, בזה עיקר המעשה על ידי כהן, אע"פ שהמצוה על האב. וטבילה שמברכין בעל, כבר ביארנו

¹לפנינו כנגמרא על אכילת מרור, וכן הג' באלפסי.

שברכת הרשות היא שאם רצה עומד בממאתו. וכן יש קצת טבילות שקודמות לברכה כגון טבילת גר וכדקא אמר דאכתי גברא לא חזי, וספירת העומר אף היא כבר הותחלה המצוה בקצירה שהיא קודמת לספירה, וכדאיתא במנחות (סיד), ומקרא מגילה נ"ל המעם מפני שהכפרים מקדימין ומוסרין להם בקי, והרי שהם יוצאים עפ"י אותו בקי שאין חיוב עליו באותו הזמן, ונמצאת הקריאה באה ע"י מי שאין חיוב המצוה עליו באותה שעה, ואף בזמן המצוה רוב בני אדם אינם בקיאים והולכים אצל בקי להוציאם אע"פ שכבר יצא הבקי, ותפלין של ראש אף היא כבר הותחלה המצוה בשל יד, עד שאם לא שח לא הוצרך לברכה אחרת. והרי נתיישבו השמועות ונתפשטו הקמטים¹ ומנהג אבותינו ורבותינו נ"ע במקומו עומד, כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו.

הענין התשיעי.

עוד נשאו ונתנו אתנו כמה שהם נוהגים לאכול גבינה אחר עוף, ואנו מחמירים עד שישא שש שעות או חמש כשיעור שבין סעודה לסעודה כדין האמור בבשר בהמה.

ובתחלה היינו נושאים ונותנים בה מתורת מנהג ומדין חומרי מקום, ודבר זה יתברר בו דעתינו כמו שאנו עתידים לברר, אלא שאחר כן נתחבטו בענין ההוראה ובעיקרה. נמתי להם שכל שהראיות שוות או שקול הדעת מכריע בדברי שניהם ראוי להתמיר אע"פ שבשר עוף בחלב מדברי סופרים, דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תיקון (יבמות י"א). כיון שהתורה אסרה בשר בהמה בחלב וחכמים הוסיפו באיסורה בשר עוף בחלב, ודאי כל שאסרו בו כבשר בהמה אסרו בו, כבהמה² בשר עוף, וכ"ש שהסוגיא מכרעת יותר לאיסור. והריני כותב מה ששיטתנו נמשכת אחריו בביאור סוגיא זו, ואח"כ אפרש את שמתם עד שיתבאר לך מהוך דברינו איזה יכשר הוה או זה. והוא שאמרנו (חולין ק"ד): תאנא אנרא [חמיה דרב אבא] עוף וגבינה נאכלין באפיקורן, כלומר³ דרך פרסום⁴ ושאין צריך לזוהר לקנח את הפה בין זה לזה או ליטול את ידיו אלא אוכל בלא קנוח הפה. ובלא נמי, ומ"מ דוקא גבינה ואחריה עוף, הא אם אכל עוף תחלה, אינו מחליט ההיתר לאכול בשר, ואע"פ שהקדים בלשון עוף לגבינה לאו דוקא שאכל עוף, אלא

¹פליצה תלמודית ב"ב ק"ב:

²אולי צ"ל כבהמה (כך) בשר עוף.

³ורש"י פ' דרך הפקר שאינו נוהר בהן, ובערוך מפרש לשון עטיפה, ועיין בערוך השלם.